

ԽՈՍՔ

ՀԻՇԱՏԱԿԻ

ՍՈՒՐԻԿ ԱՐՏԱՎԱՋԴԻ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Մահացավ փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Սուրիկ Արտավազդի Սարգսյանը՝ վառ անհատականություն, ինքնատիպ մարդ ու մտածող, հայրենապաշտ ու հայրենասեր։ Նրա մարմինն ի պահ տվեցինք հայրենի ու հարազատ հողին. հողը հարստացավ, մենք աղքատացանք։

Սուրիկ Արտավազդի Սարգսյանը ծնվել է 1946 թ. ապրիլի 1-ին Գեղարքունիքի մարզի Սարուխան գյուղում։ Դպրոցն ավարտելուց հետո ընդունվել է ԵՊՀ պատմության ֆակուլտետի նորաբաց փիլիսոփայության բաժինը։ Բուհն ավարտելուց հետո՝ 1970–1980 թթ., աշխատել է Հայկական հանրագիտարանի գլխավոր խմբագրությունում, 1980–1987 թթ.՝ ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության ինստիտուտում, 1987 թվականից՝ ՀՊՏՀ-ում։ 2002 թ. պաշտպանել է դոկտորական ատենախոսություն և ստացել փիլիսոփայական գիտությունների դոկտորի գիտական աստիճան, 2005 թ.՝ պրոֆեսորի գիտական կոչում։

Ս. Սարգսյանն իր աշխատանքով և մարդկային նկարագրով ամենուր վայելել է սեր և հարգանք, գնահատվել որպես գիտնական, անաչառ մարդ, արտակից բարեկամ, անշահախնդիր ընկեր։

Նա հայրենասեր էր կյանքով, գործով, գրչով։ Նրա հայագիտական ուսումնասիրությունները ճանաչում են ստացել ոչ միայն մասնագետների, այլև ընթերցող լայն հասարակայնության կողմից։ Շատերն են կարդացել նրա գործերը, վկայակոչել՝ սեփական տեսակետները հիմնավորելու համար։ Հաճախ ենք գրուցել, նույնիսկ բանավիճել մեր պատմության, մշակույթի, ազգային կյանքի առանձին դրվագների շուրջ, որտեղ ես թերություն եմ տեսել, ազգային պակասություն համարել, Սարգսյանը իմ նշած թերության մեջ առավելություն է գտնել, գրել, հիմնավորել իր տեսակետը, գիտական էթիկայի նորմերը պահպանելով՝ հակադրվել ինձ¹։

¹ Ս. Սարգսյանի հայագիտությանը վերաբերող հրապարակումների մեջ կարելի է առանձնացնել Ս. Սարգսյան-Կատվայան, *Հայագիտության ծնավորման ժամանակի և հիմնախնդիրների հարցի շուրջ*, Եր., 2013, *նույնի*՝ Հայկական Վերածննդի հարցի շուրջ // Հումանիտար գիտությունների արդի հիմնախնդիրները Հայաստանում։ Պրոֆեսորադասախոսական կազմի և ասպիրանտների 2-րդ գիտական նստաշրջանի հոդվածների ժողովածու, Եր., 2005, *նույնի*՝ Հայկական էթնոպատմամշակութային համակարգի քաղաքակրթական իդեալի ծնավորման ու արդի հասարակական գործընթացների հարցի շուրջ // «Գլաժոր-20» հոդվածների հոբելյանական ժողովածու, Երևանի «Գլաժոր» համալսարանի պրոֆեսորադասախոսական կազմի, ասպիրանտների և հայցորդների 5-րդ գիտական նստաշրջանի հոդվածների ժողովածու, Եր., 2011, *նույնի*՝ *Ցեղասպանություն, մշակութային ցեղասպանություն, մշակութային անդրադարձներ* // Նոր «Գլաժորը» գիտության բավիղներում, Երևանի «Գլաժոր» համալսարանի պրոֆեսորադասախոսական կազմի, ասպիրանտների, 6-րդ գիտական նստաշրջանի հոդվածների ժողո-

Որպես գիտնական՝ Սուրիկ Սարգսյանը տարիներ շարունակ զբաղվել է մարդու հիմնախնդրով: Այս ոլորտում նրա ուսումնասիրությունները փիլիսոփայական մարդաբանության մեջ կարևոր ներդրում են: Բայց նա ուսումնասիրում էր այդ հիմնախնդիրը ոչ թե ընդհանրապես, այլ դրա դրսևորման առանձնահատկությունները XIX դարի հայ իրականության մեջ: Նրա «Մարդու հիմնախնդիրը XIX դարի հայ փիլիսոփայական և հասարակական մտքում» մենագրությունը (2001) կարելի է համարել այդ ոլորտին վերաբերող հիմնարար աշխատություններից մեկը (որը դարձավ նրա դոկտորական ատենախոսության հիմքը), և այս բնագավառում որևէ հետազոտող չի կարող հաշվի չառնել գիտնական Սարգսյանի ձևակերպած հիմնախնդիրները և առաջադրած լուծումները:

Պրոֆեսոր Սարգսյանի գիտական հետաքրքրությունների շրջանակում էին նաև Դավիթ Անհաղթի ու Գրիգոր Նարեկացու հայացքների նորովի մեկնաբանությունները²:

Համառոտ՝ Ս. Սարգսյանի ուսումնամեթոդական և դասախոսական աշխատանքների մասին: Երբ ԽՍՀՄ վերջին տարիներին բուհում ներմուծվեց «Մշակութաբանություն» ուսումնական դասընթացը, առաջին առարկայական ծրագիր պատրաստողներից մեկը Սուրիկ Սարգսյանն էր: Նա նաև առաջինը գրեց և հրատարակեց «Մշակութաբանություն» ուսումնական ձեռնարկը (1997): 2004 թ. հրատարակեց կրթության և գիտության նախարարության կողմից երաշխավորված «Մշակութաբանություն և հայ մշակույթի պատմություն» ձեռնարկը: Նրան է պատկանում 2007 թ. փիլիսոփայության ամբիոնի հրատարակած «Մշակութաբանություն» ուսումնական ձեռնարկի հայ մշակույթի պատմության բաժինը: Մինչև վերջին պահը աշխատում էր մշակութաբանության լրամշակված, ամբողջական ձեռնարկի վրա, որը, ցավոք, չհասցրեց ավարտել:

Որպես դասախոս ամենայն պատասխանատվությամբ էր վերաբերվում իր գործին: Երբեք հանպատրաստից լսարան չէր մտնում, շատ էր ուրախանում, երբ հանդիպում էր պատրաստված, բանիմաց ուսանողների և հակառակը՝ տխրում, երբ տեսնում էր ուսանողների, որոնք բուհում անելիք չուներին:

Սիրով էր աշխատում ուսանողների հետ, նրա շատ ուսանողներ բազմաթիվ մրցանակներ են ստացել ՌԻԳԸ նստաշրջաններում: Ս. Սարգսյանի աշխատանքը բարձր է գնահատվել մեր համալսարանում, իսկ «Գլաձոր» համալսարանը պարգևատրել է նրան ոսկե մեդալով:

վածու, Եր., 2013, *Մույնի՝ Եթնագգայինի և հայրենիքի բնապաշտական, պատմամշակութային ըմբռնումները հայոց հոգևոր զարգացումներում* (Հնադար - Նոր ժամանակներ) // Հումանիտար գիտությունների հիմնախնդիրները քաղաքակրթության մարտահրավերների համատեքստում: Գլաձորյան քննարկումներ: Երևանի «Գլաձոր» համալսարանի պրոֆեսորադասախոսական կազմի, ասպիրանտների և հայցորդների 8-րդ գիտական նստաշրջանի հոդվածների ժողովածու, Եր., 2017 և այլն:

² Տե՛ս Ս. Սարգսյան-Կատվայան, Հայ փիլիսոփայության ձևավորման որոշ առանձնահատկությունների շուրջ. Դավիթ Անհաղթ // Լրաբեր հասարակական գիտությունների, Եր., 2016, թիվ 1, *Մույնի՝* Նարեկացու աշխարհայացքի շուրջ // Ժամանակակից քաղաքակրթական գործընթացները և հումանիտար գիտությունների զարգացման հիմնախնդիրները Հայաստանում: Պրոֆեսորադասախոսական կազմի և ասպիրանտների առաջին գիտական նստաշրջանի նյութերի ժողովածու, Եր., 2004:

Ս. Սարգսյանը աչքի էր ընկնում նաև գիտական տերմինաշինությամբ: Նա է շրջանառության մեջ դրել «էթնոպատմամշակութային համակարգ», «հոգևոր գործունեության մշակութային ձևեր» հասկացությունները:

Ս. Սարգսյանը սիրում էր փիլիսոփայության մեջ օգտագործել ոչ փիլիսոփայական, ոչ մասնագիտական բառեր, որն ինձ զարմացնում էր, որովհետև նման երևույթ դիտվում է սիրողական մակարդակում, այսինքն՝ երբ փիլիսոփայությամբ զբաղվում է ոչ փիլիսոփան: Սա այդ դեպքը չէր: Սարգսյանը փիլիսոփա էր ամբողջ էությամբ: Ըստ այդմ՝ իմ զարմանքը. որտեղի՞ց է այս նախասիրությունը: Եվ երբ 2001 թ. նվիրեց բանաստեղծությունների առաջին գիրքը, ամեն ինչ, ինչպես ասում են, իր տեղն ընկավ, պարզվեց, որ փիլիսոփա լինելուց բացի Սարգսյանը նաև բանաստեղծ է (թեև ինքն իրեն բանաստեղծ չէր համարում): 2005 թ. լույս տեսավ բանաստեղծությունների երկրորդ գիրքը:

Ս. Սարգսյանի հետ մասնակցում էինք ՀՀ պաշտպանության նախարարության հասարակական խորհրդի կողմից կազմակերպված միջոցառումներին. գնում էինք զորամասեր, հանդիպում զինվորներին, զրուցում նրանց հետ, հանդես գալիս դասախոսություններով: Այդ ամենի գնահատականը եղավ Պաշտպանության նախարարության պատվոգրով պարգևատրվելը:

Ահա այսպիսի բազում հետաքրքրություններ ու նախասիրություններ ունեցող լուսավոր մարդուն, շիտակ ընկերոջը, պատվախնդիր գործընկերոջը, բարոյական սկզբունքներով առաջնորդվող գիտնականին ու դասախոսին, իր հայրենիքը ամենից շատ սիրող հային, հավատարիմ ամուսնուն, զավակներին նվիրված ծնողին, սիրասուն թռնիկներին սիրող պապիկին կորցրեցինք: Կրկնեմ ասածս՝ հողը հարստացավ, իսկ մենք աղքատացանք:

Թեև աթեիստ եմ, բայց չեմ հավատում, թե մահը վերջն է, ոչնչացում ընդհանրապես: Մահը մեր մարմնական բնույթին է վերաբերում. մարմինը տալիս ենք հողին, հողին՝ հիշողությանը: Մարդն ապրում է այնքան, որքան նրան հիշում են, իսկ իրապես մահանում է, երբ վերջին հիշողն է մահանում: Քանի քանիսին գիտենք, որ մարմնապես վաղուց մեզ հետ չեն, մեր կողքին չեն, բայց շարունակում են ապրել սոցիալական հիշողության մեջ, մշակությամբ: Փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Սուրիկ Արտավազդի Սարգսյանը դեռ երկար է ապրելու...

Արամ Սարգսյան

ՀՊՏՀ ամբիոնի պատվավոր վարիչ